

Кубрак Володимир Петрович

*старший викладач кафедри інформаційної і економічної безпеки
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Кубрак Владимир Петрович

*старший преподаватель кафедры информационной
и экономической безопасности
Харьковский национальный университет внутренних дел*

Kubrak Vladimir Petrovich

*senior lecturer in information and economic security
Kharkiv National University of Internal Affairs*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ STATISTICAL ANALYSIS CRIMINAL VIOLATION

Анотація. Визначені завдання статистичного аналізу при дослідженні кримінальних правопорушень.

Ключові слова: аналіз, завдання, правопорушення.

Аннотация. Определены задания статистического анализа при исследовании уголовных правонарушений.

Ключевые слова: анализ, задания, правонарушения.

Annotation. Job defined statistical analysis in the investigation of criminal offenses.

Keywords: analysis, tasks, offense.

Заключним етапом статистичного дослідження кримінальних правопорушень є статистичний аналіз отриманих у результаті зведення та групування показників. Це найбільш важлива і відповідальна стадія вивчення кримінальних правопорушень, тому що саме тут визначаються характеристики досліджуваних явищ, встановлюються тенденції і закономірності їхньої зміни в просторі і часі, робляться практичні висновки.

Статистичний аналіз — це етап статистичного дослідження, на якому здійснюється вивчення, порівняння, співставлення статистичних показників, що характеризують досліджуване явище, як між собою, так і з показниками інших галузей статистики, з метою виявлення статистичних взаємозв'язків та закономірностей.

Аналіз у широкому розумінні являє собою науковий метод уявного або реального розкладання, розчленовування предмета, явища, процесу на певні елементи, ознаки, властивості, відносини, які потім досліджуються окремо і у взаємозв'язку з розчленованим цілим з метою одержання нового знання або систематизації вже наявних знань.

Вивчаючи будь яке соціальне явище, ми сприймаємо його як щось ціле, єдине, одержуючи насамперед відомості про обсяг цього явища. Однак цілісна характеристика не дозволяє зрозуміти сутності досліджуваного явища, виявити закономірності, механізм його зміни в просторі і часі.

Так, знання розміру кримінальних правопорушень в цілому дозволяє судити лише про їх обсяг, не маючи інформації про склад, структуру правопорушень, їх динаміку, причини та умови, що їх обумовлюють.

Щоб вивчити, пізнати явище, його необхідно розподілити на складові частини, виділити його окремі ознаки. Таке розподілення досліджуваного явища називається аналізом.

Завданнями статистичного аналізу в кримінально-правовій статистиці, що впливають з основних функцій статистики, є:

– кількісна характеристика стану та динаміки кримінальних правопорушень і результатів роботи правоохоронних органів (описова функція);

- виявлення статистичних залежностей, зв'язків, закономірностей як у правопорушеннях, так і в діяльності правоохоронних органів (пояснювальна функція);
- визначення тенденцій розвитку кримінальних правопорушень, складання статистичного прогнозу (прогностична функція);
- виявлення як позитивних, так і негативних моментів у характеристиці кримінальних правопорушень і діяльності правоохоронних органів з метою розробки практичних заходів щодо поширення передового досвіду або усунення недоліків (організаційно-практична функція).

Описова, пояснювальна та прогностична функції необхідні не самі по собі, а для реалізації організаторської або управлінської функції, тобто для розробки та прийняття ефективних заходів соціального контролю над правопорушеннями. Адже головним завданням статистичного аналізу в правовій статистиці є виявлення причин негативних моментів з метою їх подальшого усунення.

Статистичний аналіз кримінальних правопорушень базується на використанні ряду специфічних методів прикладної математики та математичної статистики.

Основним прийомом статистичного аналізу є порівняння статистичних показників, які характеризують кримінальні правопорушення. Порівняння в часі — це порівняння показників досліджуваного регіону за поточний період з показниками попередніх періодів. Порівняння в просторі — це порівняння показників досліджуваного регіону з аналогічними показниками іншого однорідного регіону (або регіонів) або показниками регіону більш високого рівня (порівняння показників району з показниками області, держави).

Кількісна характеристика кримінальних правопорушень включає в себе характеристику їх стану і динаміки.

Стан правопорушень — це їх показники за певний період часу. До цих показників відносяться: загальний розмір кримінальних правопорушень, їх склад (кількість кримінальних правопорушень за кваліфікацією, ступенем тяжкості, місцем вчинення і т.д.), інтенсивність (кількість кримінальних правопорушень, що приходить на певну частину населення), структура (склад, виражений у відсотках). Знання інтенсивності та структури кримінальних правопорушень дозволяє порівняти їх криміногенну характеристику на різних територіях. В результаті порівняння встановлюються більш і менш криміногенно вражені території, що в свою чергу веде до прийняття необхідних заходів щодо боротьби з правопорушеннями.

Динаміка кримінальних правопорушень — це зміна в часі показників, які характеризують стан правопорушень. Знання динаміки правопорушень дозволяє проаналізувати зміну їх кількісної характеристики місяць за місяцем, квартал за кварталом, рік за роком. Ці зміни визначаються розрахунком абсолютних, відносних та середніх показників ряду динаміки правопорушень. Знання цих змін дозволяє встановити тенденцію розвитку стану кримінальних правопорушень. Знання негативної тенденції дозволяє забезпечити прийняття необхідних заходів щодо її зміни в кращу сторону, а позитивної — для розповсюдження передового досвіду на інших територіях. В цьому і полягає контроль над кримінальними правопорушеннями.

Аналіз динаміки кримінальних правопорушень безпосередньо пов'язаний з прогнозуванням їх стану на майбутнє. Статистичний аналіз здійснюється на даних минулого та сьогодення. Навіть при самому правдивому описі і поясненні його реальних особливостей слід завжди пам'ятати, що кримінологічна реальність надзвичайно мінлива і динамічна. Тому прийняттю управлінських рішень в сфері боротьби з правопорушеннями і забезпечення правопорядку, як правило, повинен передувати прогноз їх стану на майбутнє. Тільки тоді рішення стають ефективними, такими, що дозволяють попереджувати негативні тенденції. Прогнозування стану кримінальних правопорушень становить процес визначення ймовірності злочинних дій, в основі якого лежить вивчення емпіричних даних і облік тенденцій розвитку.

Основні завдання, що виникають у процесі рішення завдання прогнозування кримінальних правопорушень, можна розділити на:

- аналіз структури кримінальних правопорушень та виявлення найбільш істотних факторів, що впливають на їх рівень;
- аналіз динаміки кримінальних правопорушень і прогнозування тенденцій їх розвитку;
- виявлення основних закономірностей розвитку кримінальних правопорушень на основі характеристик цих тенденцій;
- побудова системи прогнозованих показників кримінальних правопорушень;
- прогнозування конкретних і узагальнених показників;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків між правопорушеннями та факторами, що їх обумовлюють.

Метою прогнозу є попереджувальне опрацювання спільно з іншими правоохоронними структурами та органами влади ефективних заходів протидії стану кримінальних правопорушень. Прогноз повинен базуватись на об'єктивних передумовах суспільно-політичного та економічного характеру, всебічних

відомостях, що характеризують стан правопорушень, експертних оцінках фахівців, причетних до правоохоронної діяльності (оперативні працівники, слідчі, керівники органів поліції, прокурори, судді, науковці).

Розрахунок прогнозованих показників стану правопорушень є дуже важливим завданням статистичного аналізу.

Найбільш простим методом прогнозування на короткий проміжок часу є екстраполяція тенденцій і закономірностей на майбутні роки. Якщо ці тенденції і закономірності виявлені об'єктивно, то вони можуть дати відносно надійну базу для можливих припущень. Причому необхідно екстраполювати не тільки тенденції самого досліджуваного явища або процесу, але і інших пов'язаних з ним соціальних явищ, які його обумовлюють. На основі статистичного вивчення аналогічних тенденцій у кримінології прогнозується, наприклад, не тільки злочинність і її види, але і поведінка окремих осіб (індивідуальне прогнозування).

Одним з найважливіших завдань статистичного аналізу є виявлення статистичного зв'язку, залежності, співвідношення між кримінальними правопорушеннями, діяльністю органів внутрішніх справ та факторами, які їх обумовлюють. Неможливо керувати процесами, пов'язаними з реалізацією державних заходів соціального контролю над правопорушеннями, прогнозувати їх розвиток на майбутнє без вивчення характеру зв'язку цих правопорушень з соціальними, економічними, демографічними і іншими факторами суспільного життя.

Знання характеру цих зв'язків дозволяє пояснити причини зміни стану кримінальних правопорушень та правоохоронної діяльності в просторі та часі, а значить забезпечити прийняття необхідних заходів соціального реагування.

При проведенні статистичного аналізу кримінальних правопорушень необхідно досліджувати і осіб, які вчинили ці правопорушення.

Кількісна характеристика осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, включає в себе інформацію про загальний розмір осіб, їх склад, злочинну активність, структуру, динаміку.

Загальний розмір — це загальна кількість осіб, які вчинили правопорушення. Склад осіб, які вчинили правопорушення — це розподіл осіб за ознаками,

що характеризують кожну особу, наприклад, статтю, віком, родовим об'єктом злочинного посягання (розділами Особливої частини Кримінального кодексу), ступенем їх тяжкості, кваліфікацією (статтями Кримінального кодексу), територією і місцем вчинення і т.д.

Для кількісної характеристики участі населення у злочинній діяльності використовується коефіцієнт злочинної активності, який показує, скільки приходить осіб, які вчинили злочини, на певну частину населення.

При аналізі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, необхідно визначати і міру ураження правопорушеннями окремих груп населення: за віком, статтю, соціальним станом, родом занять, належністю до окремих галузей народного господарства і т.д. Ці дані одержуються шляхом обчислення спеціальних коефіцієнтів злочинної активності (розділити число осіб будь-якої категорії, що вчинили злочини, на чисельність населення цієї категорії). Порівнюючи отримані коефіцієнти між собою, визначають, наскільки вражена злочинністю та чи інша група.

Структура осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, характеризується питомою вагою окремих категорій осіб до їх загальної кількості.

Опис, пояснення і прогноз розвитку правопорушень потрібні не самі по собі, а для прийняття адекватних рішень при підготовці законодавчих ініціатив, оптимальної організації тієї або іншої юридичної діяльності, результативності роботи щодо боротьби з правопорушеннями і т.д. Це означає, що описова, пояснювальна і прогностична функції юридичної науки і практики повинні мати можливість впливати на законодавчу, виконавчу, судову владу з метою вдосконалення механізмів функціонування правової держави, тобто для реалізації організаційно-практичної функції статистичного аналізу. При виробленні практичних заходів можуть бути використані методи статистичного моделювання, експериментальних рішень і інші прийоми і методи статистичного аналізу.

Таким чином, статистичний аналіз кримінальних правопорушень дозволяє реально оцінити їх кількісну характеристику та результати діяльності правоохоронних органів і забезпечити прийняття своєчасних заходів щодо боротьби з правопорушеннями.